

Az első világháború információitörténetéhez

Második értesítés

a Szegedi Információitörténeti Műhely
konferenciája

Védnökök:

az UNESCO Info-kommunikációs Szakbizottsága
a Magyar Történelmi Társulat Információitörténeti
Szakosztálya

A konferenciát 2014. október 8.-án, Szegeden 10 és 18 óra között rendezzük meg az Agora Informatoriumában. Az ideiglenes programban az eddig jelentkezések alapján az alábbi előadások szerepelnek:

- Szabó Szilárd: Hírszerzés és elhárítás: az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat tevékenysége az első világháborúban
- Ságvári György: A háború muzealizálása. Harctéri műtárgyak, frontgyűjtemények információs értéke
- Kiss Gábor: Jelentőkutyák és postagalambok az osztrák-magyar haderőben az I. világháború idején
- Nemes László: Hadi újságírás: Informálás, dezinformálás a korabeli budapesti sajtóban az 1916-os év nyugati és olasz frontjának eseményeiről
- Czeferner Dóra: Információáramlás és transznacionális jelleg az első világháború időszakában működő polgári feminista egyesületekben.
- Turbucz Péter: Az Országos Hadsegélyező Bizottság szerepe a honi propagandában 1914-15-ben, különös tekintettel a bizottság által rendezett előadásokra.
- Kiss Gábor Ferenc: Levelek a frontról
- Hajnal Anett: Egy vasúti távirás a hadseregben
- Hámori Nagy Zsuzsanna: Eszmék áramlása a hadifogolytáborban - Mezey István levelei Felvinczi Takács Zoltánnak
- Szóts Zoltán Oszkár: A könyvkiadás szerepe a társadalmi problémák tematizálásában (1914-1918)
- Závodi Szilvia: A hétköznapi propaganda eszközeinek megjelenése a háztartásokban
- Z. Karvalics László: Információ-és hadtörténelem metszéspontjai: az első világháború, mint példa
- Szeghő Patrik: A New Europe külpolitikai hetilap és a délszláv egység, 1916-1919

Újabb jelentkezéseket örömmel fogadunk, 2014. szeptember 1.-ig. Szeptember 10.-ig várunk minden előadótól egy max. 1 oldalas összefoglalást, amelyekből a végleges program ismeretében konferenciafüzetet szerkesztünk. (*Times New Roman, 12, másfeles sorköz, fejlécben: előadás címe, név, munkahely, e-mail-cím*).

Előzmények

A Szegedi Információtörténeti Műhelynek az *információépítészet* tárgykörét középpontba helyező első, 2012-es műhelykonferenciája után 2013-ban az *orvoslás információitörténete* volt a választott tárgy. 2014-ben a centenáriumra való tekintettel az *első világháború információitörténetéhez* sorolható témákban várunk előadásokat. Aki tájékozódni szeretne az információitörténeti megközelítéssel, mint szervezőelvvvel kapcsolatban, az Aetas c. folyóirat 2012/4-es és a Világtörténet 2014/1-es tematikus számát javasoljuk kiindulópontként. (Ha nehezen fellelhető, pdf-ben, kérésre el tudjuk küldeni).

Ez a nézőpont különösen aktuális. A világháború politika-had-és gazdaságtörténetét nagyon részletesen feldolgozta már a történeti irodalom, különös érzékenységgel az anyagi-és emberveszteségre. Az információs vonatkozások középpontba állítása nemcsak új vizsgálati lehetőségeket nyit meg, hanem még a hagyományos megközelítésekhez is friss, újszerű magyarázó szempontokat szolgáltatathat.

Témacsoportok, témakörök

Korábbi szakmai események, publikációk és a történeti irodalom átfésülése után fél tucat témacsoportot azonosítottunk, ahol információitörténeti szempontból meghatározó metszéspontokat, kutatási lehetőséget látunk. Ezek felsorolása ötleteket adhat ahhoz, hogy az első világháborúval foglalkozók kiemelhessék saját kutatásaik háttéranyagából az információitörténeti szempontból leginkább figyelemre méltó vonatkozásokat, epizódokat, másfelől a kor- és szaktörténészek rendszerezett formában oszthassanak meg olyan, ide sorolható adalékokat, összefüggéseket, amelyekbe saját, más irányú kutatásaik során akadtak.

E témalista és annak remélt bővítése egyúttal azt a célt is szolgálja, hogy egyfajta, fokozatosan gyarapodó problématerképként szolgáljon a későbbi kutatások számára.

- **Világháborús információpusztulás és információveszteség**

Könyvek, könyvtárak, múzeumok, levéltárak, iskolák, laboratóriumok, a szellemi kulturális örökség tárgyi emlékeinek pusztulása. Innovációs ciklusok leáll(it)ása. Kutatás-fejlesztési tevékenység visszaszorulása a pénzügyi prioritások változásai miatt. Tudásvagyon-megsemmisülés: a katonák és a polgári áldozatok halála mint tudásvesztés. A tudástermelésből való kiesés következményei, a folyóirat-és könyvbeszerezések akadozása. A levélforgalom visszaesése a háborús ellenségek között. A békekötéseket követő területi rendezés etnikai anomáliái, a határok átjárásának megnehezítése, mint az információs vérkeringésben előidézett zavarok.

- **A világháború „pozitív” információs hozadéka**

Az idegen országokban harcoló és onnan hazatérő katonák kibővült ismeretei kultúrák, városok, nyelvek, emberek, helyzetek megismerését és feldolgozását követő élmények tömegével, „tapasztalati-megismerési rádiuszuk” hirtelen megnövekedésével. A hadifogság mint újszerű közösség-közi érintkezésből származó információs többlet forrása, nyelvek és szakmák kölcsönös elsajátítása. A világháború szerepe információtechnológiai újítások létrejöttében (amelyeket aztán a békeidőben is használtak, mint a vezetékek nélküli jelátvitelt, tengeralattjárók piezoelektromos hanglokátorait vagy a Curie-féle mobil röntgengépeket) és elterjedéséhez (a gramofont a lövészárkokban operát hallgató brit katonák tették népszerűvé, a mozi mint szórakozási forma iránt a háborús tudósítások miatt nőtt meg az érdeklődés).

Tapasztalati (pl. frontsebészeti, lélektani) tudások felhalmozódása és átszivárgása a civil életbe. Hadtudományi, haditechnológiai és tudástechnológiai innovációk (pl. kiképzési módszerek) és hatásuk.

- **Információáramlás a fronton, a hátszágban és a kettő között**

Katonai és polgári információs intézmények, hivatalok. Információs rendszerek a diplomáciai érintkezésben. Nyelvi érintkezés, tolmácsolás, fordítás. A katonai döntéshozatal (praxeológia) és csapatrészek közti kommunikáció hatékonysága, mint a koordináció és a katonai siker záloga. Hírközlési csatornák a fronton (a szikratávírótól a futárokon át a postagalambokig ill. hírvívó kutyáig). Levelek, levelezés katonák és az otthon maradottak között, postaszolgálat, búcsúlevelek, katonanaplók. Haditudósítók. A katonai szleng és humor mint védekező mechanizmus és az érzelmi túlélés eszköze. Katonai újságok, hadifogoly-lapok. Kommunikáció és ismerkedés az ellenséggel. A sajtónyelv és a sajtóműfajok átalakulása a hátszágban. A háború könyvésze (kiadványok, kisnyomtatványok, plakátok). Irodalmi és művészeti reflexió.

- **Az információáram parazitái**

Pletyka, rémhír, rágalom, szóbeszéd, híresztelések. Tudatos megtévesztés, manipuláció, befolyásolás, dezinformáció, „fekete propaganda” és ezek hatáskövetkezményei. Városi legendák, mítoszok, miszpercepciók és előítéletek születése és újratermelődése, ezek maradandó hatása, továbbélése. Tájékoztatáspolitiká, cenzúra, titkosság. Katonai hírszerzés és rejtjelezés, az információszerzés intézményi háttere, annak változása és átalakulása a háború menetének függvényében. Információértékelés és feldolgozás, a katonai titkosszolgálatok együttműködése és vetélkedése, a hatékony információszerzés módszerei, kémügyek, a kémügyek tállalása.

- **Vizuális világháború - ami látható, ami olvasható**

Tábori és harci világítástechnika. Haditérképek. Távcsövek és használatuk. Jelzéskoordináció és jelezés (információépítészet). Légi fényképezés. Háborús paleográfia (dokumentumtípusok katonáknál, a hadvezetésben, a katonai logisztikában, később levéltárakban). Front-epigráfia (katonafeliratok alagútrendszerekben és másutt). Képeslapok, képregények, karikatúrák. Képek, mozgóképek, filmhíradók és dokumentumfilmek (A somme-i csata). Háborús ikonológia: legendás képek, rajzok, szimbólumok, vizuális toposzok.

- **Sémák, kulturális minták, mentális modellek átrendeződése**

A háború támogatottságát növelő propaganda-és médiahatások (hősiesség, patriotizmus, erőszakmintázatok) jelenléte és döntés-ill. cselekvésbefolyásoló szerepe. Az erkölcsi és társadalmi normákra, illetve azok elfogadására és kontrolljára vonatkozó behuzalozások átalakulása. Emlékezet, emlékművek, emlékoszlopok, emléktárgyak, gyűjtemények – és a révükön felépülő ill. megerősödő újfajta identitásközösségek.

Információtörténeti Fotógyűjtemény és Fotókiállítás

A konferencia kísérőeseményeként annotált és tematikus fotógyűjteményt állítunk össze nyilvános archívumi és hálózati helyeken elérhető képekből, amelyek a Nagy Háború információtörténetének valamilyen aspektusát ábrázolják. A gyűjteményt a Szegedi Információtörténeti Műhely honlapján tesszük közzé.

A 100 legjellemzőbb darabot gondos kiválasztás után megfelelő minőségben kinagyítjuk, kasírozzuk, felirattal látjuk el, és a konferenciát követő két hónapban folyamatosan látogatható kiállítást szervezünk belőlük a konferencia helyszínén.

Kapcsolat, jelentkezés, segítség a felhívás terjesztésében

Akihez ez a felhívás eljut, kérjük minél több elektronikus postafiókba, levelezőlistára továbbítsa. Örömmel fogadunk további meghívottakra és *a témakörök pontosítására, bővítésére* javaslatokat. Előadás-címeket, összefoglalókat, fénykép-ajánlásokat és tartalmi, ill. szervezési kérdésekkel kapcsolatos észrevételei(te)ket folyamatosan várják a konferencia szervezői:

- Z. Karvalics László (SZTE BTK) zkl@hung.u-szeged.hu
- Szóts Zoltán Oszkár (OSZK) zoltanszots79@gmail.com

Egyebek

A konferencián részvételi díj nincs. A helyszínen korlátozott számban vendégéjszakát lehetővé tudunk tenni. Támogatók, szponzorok bevonása esetén sorrendben az utazáshoz, a konferencia-kiadványhoz, a szálláshoz illetve a nap folyamán ebéd, uzsonna biztosításához ill. az előadók honoráriumához juthatunk közelebb. A költségek fedezésére pályázatot nyújtottunk be a Közép és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítványhoz, annak eredményét várjuk.